

અમૃત ધારા

– પી.વી. શેખરત્નમ્

બાર વર્ષનો ગૌરવ પોતાના ઘરની સામેના ચબુતરા પર બેઠો હતો અને આગલા દિવસનાં તેના વિજ્ઞાનના પેપરની તૈયારી કરતો હતો.

ગૌરવની માએ દૂધનો ગ્લાસ લાવીને તેને આપ્યો. “બા, મને દૂધ નથી જોઈતું. તેનો સ્વાદ નથી ગમતો.” તેણે કહ્યું.

“તારી સાથે આ જ મુશ્કેલી છે. જ્યારે આપણી ગાય સુરભિ દૂધ આપતી હતી, ત્યારે તો તું જરાય અવાજ કર્યા વિના દૂધ પી લેતો હતો. હવે તે દૂધ આપતી નથી. બીજી ગાય લેવા સુધી આપણે બહારથી વેચાતું દૂધ લઈને જ ચલાવવું પડશે. મારો ડાહ્યો દીકરો ! લે ચાલ જલ્દીથી પી લે તો જોઈં!” લક્ષ્મીએ પ્રેમથી તેના માથે હાથ ફેરવતા કહ્યું.

“લક્ષ્મી, સુરભિને ચારો નીર્યો હતો? તે બોલાવી રહી છે. કદાચ ભૂખી થઈ હશે.” ગૌરવના દાદાજીએ મોટેથી કહ્યું.

“બાપુજી, તે ભૂખી તો નથી. પણ ખબર નહીં તેને શું તકલીફ છે ? સવારથી તે ઘાસને અડી પણ નથી” લક્ષ્મીએ કહ્યું.

દાદાજીએ નિઃસાસો નાખતા કહ્યું, “જ્યારે આપણો ગૌરવ થયો હતો, ત્યારે આપણે આ ગાય ખરીદી હતી. જ્યાં સુધી આપી શકી ત્યાં સુધી દરરોજ ઓછામાં ઓછું ચાર લીટર દૂધ આપતી હતી.”

“બાપુજી, મેં રાજી સાથે તેનો ચાર હજારમાં સોદો કરી નાખ્યો છે. તે સાંજે આવીને સુરભિને લઈ જશે.” ઘરમાં ધૂસતાં જ ગૌરવનાં પિતા પાંડુએ કહ્યું.

આ સાંભળીને ગૌરવને આંચકો લાગ્યો.

“શું ? પપ્પા! શું તમે આપણી સુરભિને વેચી રહ્યા છો ?” તેણે ઉદાસ સ્વરે પૂછ્યું.

“શું કરું બેટા ? પાછલા છ મહિનાથી તો આપણે તેને ખાલી ખવડાવી જ રહ્યા છીએ. બદલામાં તો કંઈ મળી નથી રહ્યું. આવામાં શું કરીએ ? અને પાછી તે ઘરડી પણ તો થઈ ગઈ છે. તેને ગમાણમાં રાખવી એ પણ તો જગ્યાનો બગાડ જ કહેવાય.” પાંડુએ કહ્યું.

“આ તમે શું કહી રહ્યા છો પપ્પા ? એ તો મારી મા જેવી છે. હું તેનું દૂધ પીને જ તો મોટો થયો છું. તેણે આપણને દૂધ, દહીં, માખણ, ઘી બધું જ આપ્યું અને આપણે તે વેચીને થયેલી કમાણીથી આપણને આ ઘર ખરીદવામાં પણ કેટલી મદદ થઈ ગઈ.” ગૌરવે ગળગળા અવાજે કહ્યું.

પાંડુની પાસે દીકરા જોડે દલીલ કરવાનો સમય અને ઈચ્છા બંને નહોતા. તેણે કહ્યું, “હા, તેણે મદદ કરી હતી. પરંતુ હવે તેની આપણને દૂધ દેવાની ઉંમર કે શક્તિ રહી નથી અને આપણને પણ તેનું પેટ ભરવાની કોઈ જરૂરત રહી નથી, કેમ કે તે હવે આપણા કંઈ જ કામની નથી.”

ગૌરવ પોતાના પિતાની સ્વાર્થપૂર્ણ વાતોને પચાવી શક્યો નહીં. “તો રાજુ તે ગાયનું શું કરશે ?” તેણે શંકા પ્રકટ કરી.

“કરશે શું ? તે તેનું ચામડું અને માંસ વેચી દેશે. પરંતુ તારે એનાથી શું લેવા-દેવા ?” પાંડુએ કહ્યું. હવે તેની આ અંગે વધુ વાત કરવાની ઈચ્છા નહોતી. તેના ચહેરા પર કંઈક બેચેની વરતાતી હતી.

ગૌરવને વધુ એક ઝાટકો લાગ્યો. “પપ્પા ! તમને ખબર છે મારા વિજ્ઞાનના શિક્ષક શું કહે છે ? જો માણસ ફક્ત પોતાના ખાવા, રહેવા અને કપડાની જ ચિંતા કરે અને વાતાવરણની જરૂરતો વિશે વિચાર કરવાનું છોડી દે, તો પ્રકૃતિનું સમતોલન નષ્ટ થઈ જશે અને પ્રાકૃતિક વિપદાઓ આવશે.”

“તો ?” પાંડુએ પૂછ્યું. તે સમજી ન શક્યા કે તેમનો દીકરો તેમને શું કહેવા માગે છે.

“કદાચ બીમારીઓ વધશે. લોકો મરશે. વાતાવરણનું સમતોલન અમાણી આજુબાજુનાં જીવન પર આધારિત હોય છે. એક સર્વેક્ષણના આધારે લાગે છે કે લગભગ વીસ ટકા સસ્તન પ્રાણીઓ વિલુપ્ત થવાની કગાર પર છે. પોપટ, ચકલી અને વાઘોની સંખ્યા દિવસેદિવસે ઓછી થઈ રહી છે તે તો તમે પહેલાથી જ જાણો છો. આપણે પોતે જ આપણા વિનાશમાં ભાગીદાર કેવી રીતે બની શકીએ ?”

“તો, તારી શું ઇચ્છા છે ?” પાંડુનો અવાજ જરા નરમ થયો. તે પોતાના દીકરાને પોતાના જીવથીએ વધુ વહાલ કરતા હતા અને તેની દલીલો શાંતિથી સાંભળતા હતા.

ગૌરવે પોતાના મનની વાત કહી – “કૃપા કરીને મને એક વાત કહો, પપ્પા! ઘડપણ તો માણસ અને જાનવરો માટે એક જેવું જ હોય છે ને ? હવે દાદાજી પણ ઘરડા થઈ ગયા છે. આપણે એમનું શું કરીશું ?”

પાંડુને તો સાંભળતાં જ એવો ઝાટકો લાગ્યો જાણે પાસે જ કોઈકે બોમ્બ ફોડ્યો ન હોય! “તું શું કહી રહ્યો છે ? જ્યારે મારા જનમ વખતે મારી મા મૃત્યું પામી હતી ત્યારે તેમણે એકલા હાથે મને ઉછેર્યો છે અને આજે હું જે છું એ એમના જ લીધે છું.”

ગૌરવે જોયું કે હવે તેના પપ્પાની સ્થિતિ એવી છે કે તેમને મનાવી શકાય એમ છે.

“પપ્પા, શું લોકો અને પાળતું પ્રાણીઓ માટેનાં નિયમ જુદા-જુદા છે ? સુરભિ પણ મારા માટે મારી મા જેવી જ છે, જેનું દૂધ પીને હું મોટો થયો છું, છે કે નહીં ? તો હવે તેણે દૂધ આપવાનું બંધ કરી દીધું તો તેને ખાટકીને વેચી નાખવી કેટલું ન્યાયસંગત છે ? માફ કરજો, પરંતુ તમે પણ એક દિવસ ઘરડા થઈ જશો અને હું પણ, ત્યારે ?”

પાંડુનાં મનમાં તો પહેલા જ ઘરની વહાલસોયી ગાયને વેચવા વિશે મુંઝવણ હતી. તેમાં દીકરાના પરિપક્વતાભર્યા શબ્દો સાંભળી તેઓ ભાવુક થઈ ગયા. તેમણે પોતાનો નિર્ણય બદલી નાખવાનો નિશ્ચય કર્યો.

“એક પિતાના રૂપમાં મારે તને સાચી સલાહ આપવી જોઈએ, પરંતુ હું તો પોતાની જ દલીલોમાં ખોવાઈ ગયો હતો. પણ બાળક થઈને પણ તારા વિચારોમાં પરિપક્વતા છે અને તારું મન બરાબર વિચાર કરે છે. કહેવાય છે કે બાળકોની ભાવના નિર્મળ હોય છે. તારા વિચારો પણ એવા જ છે. મને આનંદ છે કે તે સુરભિને વેચવાનો મારો નિર્ણય ફેરવી કાઢ્યો. હવેથી તે મારી જવાબદારી છે. તેને થોડુંક ઘાસ ખવડાવવાથી કંઈ ઓછું નહીં પડે. હું રાજીને ના પાડી આવું છું.” એમ કહીને પાંડુ બહાર નીકળી ગયો.

દાદાજીએ પોતાના આંસૂ લૂછ્યા અને ગૌરવને બાથમાં ભરીને કહ્યું, “તે તો મારું માથું ગર્વથી ઊંચું કરી દીધું દીકરા !”

